

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
EVGENIJE TANČEVA
přednesené dne 11. dubna 2019¹

Věc C-208/18

Jana Petruchová
proti
FIBO Group Holdings Limited

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Nejvyšším soudem (Česká republika)]

„Justiční spolupráce v občanských věcech – Nařízení (EU) č. 1215/2012 – Příslušnost u spotřebitelských smluv – ‚Spotřebitel‘ – Fyzická osoba účastnící se devizových obchodů na mezinárodním devizovém trhu prostřednictvím brokerské společnosti – Soulad s pojmem ‚spotřebitel‘ podle nařízení (ES) č. 593/2008 – Neprofesionální klient ve smyslu směrnice 2004/39/ES“

1. V projednávané věci je Soudní dvůr žádán o výklad pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení (EU) č. 1215/2012 (dále jen „nařízení Brusel Ia“)² v souvislosti s transakcemi uskutečňovanými na mezinárodním devizovém trhu (dále jen „trh FOREX“).

2. Odchylně od čl. 4 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel Ia³ je v jeho čl. 18 odst. 1 stanoveno, že spotřebitel ve smyslu čl. 17 odst. 1 téhož nařízení může žalovat smluvního partnera nejen u soudů členského státu, v němž má tento smluvní partner bydliště, ale také u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel. Účelem článků 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia, které v rámci jeho kapitoly II tvoří oddíl 4, nadepsaný „Příslušnost u spotřebitelských smluv“, je zajistit odpovídající ochranu spotřebitele jako smluvní strany považované za hospodářsky slabší a právně méně zkušenou, než je její profesionální smluvní partner⁴.

3. Soudní dvůr má odpovědět na otázku, zda musí být fyzická osoba, která se účastní obchodů na trhu FOREX, považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, nebo zda vzhledem ke znalostem a odbornosti, které jsou pro účast na takových obchodech vyžadovány, ke komplikovanosti a atypičnosti předmětné smlouvy a k podstupovaným rizikům taková osoba nemůže být považována za spotřebitele, a nepadá tedy do působnosti oddílu poskytujícího shora uvedenou ochranu.

1 – Původní jazyk: angličtina.

2 – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1).

3 – Rozsudky ze dne 20. ledna 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, bod 34, ze dne 7. prosince 2010, Pammer a Hotel Alpenhof, C-585/08 a C-144/09, EU:C:2010:740, bod 53, ze dne 6. září 2012, Mühlleitner, C-190/11, EU:C:2012:542, bod 26, a ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, bod 26.

4 – Rozsudky ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehman Hutton, C-89/91, EU:C:1993:15, bod 18, ze dne 20. ledna 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, bod 34, a ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, bod 33.

I. Právní rámec

A. Nařízení Brusel Ia

4. Článek 17 nařízení Brusel Ia stanoví:

„1. Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 6 a čl. 5 bod 7:

- a) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky;
- b) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí, nebo
- c) ve všech ostatních případech, kdy byla smlouva uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, v němž má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností.

[...]

3. Tento oddíl se nevztahuje na přepravní smlouvy, kromě případu, kdy smlouva poskytuje kombinaci dopravy a ubytování zahrnutou v ceně.“

B. Nařízení Řím I

5. Článek 6 nařízení (ES) č. 593/2008 (dále jen „nařízení Řím I“)⁵, nadepsaný „Spotřebitelské smlouvy“, stanoví:

„1. Aniž jsou dotčeny články 5 a 7, smlouva uzavřená fyzickou osobou za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti (dále jen ‚spotřebitel‘), s jinou osobou, která jedná v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti (dále jen ‚obchodník‘), se řídí právem země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště, pokud:

- a) obchodník provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště, nebo
- b) se jakýmkoli způsobem taková činnost na tuto zemi nebo na několik zemí včetně této země zaměřuje

a smlouva spadá do rozsahu této činnosti.

2. Bez ohledu na odstavec 1 si mohou strany zvolit v souladu s článkem 3 právo rozhodné pro smlouvu, která splňuje podmínky odstavce 1. V důsledku této volby však nesmí být spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit, a jež by se v případě neexistence volby práva na základě odstavce 1 jinak použila.

[...]

⁵ – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6).

4. Odstavce 1 a 2 se nepoužijí pro tyto smlouvy:

[...]

- d) práva a povinnosti, které představují finanční nástroj, a práva a povinnosti, které představují podmínky, jimiž se řídí emise, veřejné nabídky či nabídky převzetí převoditelných cenných papírů a úpis a vyplácení podílů v subjektech kolektivního investování, pokud se nejedná o poskytování finanční služby;

[...]“

C. Směrnice 2004/39

6. Článek 4 odst. 1 směrnice 2004/39/ES⁶ stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

- 10) ‚klientem‘ jakákoli fyzická nebo právnická osoba, které investiční podnik poskytuje investiční nebo doplňkové služby;
- 11) ‚profesionálním klientem‘ klient, který splňuje kritéria stanovená v příloze II;
- 12) ‚neprofesionálním klientem‘ klient, který není profesionálním klientem;

[...]“

II. Skutkový stav, původní řízení a předběžná otázka

7. Dne 2. října 2014 uzavřely J. Petruchová, s bydlištěm v Ostravě (Česká republika), a brokerská společnost FIBO Group Holdings Ltd se sídlem v Limassolu (Kyperská republika) (dále jen „FIBO“) smlouvu nazvanou „Terms of Business“ (dále jen „předmětná rámcová smlouva“). Účelem předmětné rámcové smlouvy bylo umožnit J. Petruchové uskutečňovat transakce na trhu FOREX zadáváním příkazů k nákupu a prodeji základní měny, které měla společnost FIBO realizovat prostřednictvím své online obchodní platformy. Za tím účelem předvíдалa předmětná rámcová smlouva uzavírání dílčích, tzv. rozdílových smluv mezi J. Petruchovou a společností FIBO.

8. Rozdílová smlouva je finanční nástroj, jehož podstatou je nákup a následný prodej základní měny [v daném případě amerických dolarů (USD)] s cílem dosáhnout zisku z rozdílů v devizovém kurzu pro nákup a prodej základní měny oproti devizovému kurzu křížové měny [v daném případě japonských jenů (JPY)]. I přesto, že lze na trhu FOREX obchodovat s vlastními finančními prostředky, využila J. Petruchová možnosti obchodovat v tzv. lotech, kdy 1 lot odpovídá hodnotě 100 000 USD, za použití tzv. pákového efektu. To jí umožnilo obchodovat s větším objemem finančních prostředků, než kterými disponovala⁷. V okamžiku nákupu základní měny (USD) za křížovou měnu (JPY) při aktuálním

6 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS (Úř. věst. 2004, L 145, s. 1; Zvl. vyd. 06/07, s. 263).

7 – Po J. Petruchové se požadovalo pouze složení tzv. marže jakožto garance schopnosti pokrýt případnou ztrátu.

nákupním kurzu, tj. v okamžiku „otevření pozice“, byla J. Petruchové poskytnuta společností FIBO zápůjčka ve výši potřebné k provedení nákupu. „Uzavřením pozice“, tj. uskutečněním opačné transakce spočívající v prodeji nakoupeného množství základní měny (USD) za křížovou měnu (JPY) při aktuálním prodejním kurzu, vrátila J. Petruchová zápůjčku zpět společnosti FIBO.

9. Pro případ vzniku sporu mezi smluvními stranami stanovil článek 30 předmětné rámcové smlouvy mezinárodní příslušnost kyperských soudů.

10. Dne 3. října 2014 uzavřela J. Petruchová se společností FIBO rozdílovou smlouvu (dále jen „předmětná rozdílová smlouva“). V 15:30:00 zadala příkaz k nákupu 35 lotů při kurzu 109,0000 USD/JPY. Obchodní systém jí obratem oznámil, že aktuální kurz USD/JPY je 109,0500. J. Petruchová to akceptovala a příkaz k nákupu potvrdila.

11. V obchodním systému společnosti FIBO se však vytvořila dlouhá fronta příkazů, která byla způsobena skokovým posílením kurzu USD oproti křížovým měnám v souvislosti se zveřejněním informací o pozitivním vývoji ukazatelů zaměstnanosti v nezemědělském sektoru Spojených států amerických. Vlivem toho došlo k nákupu požadovaného množství 3 500 000 USD nikoli v 15:30:00, ale v 15:30:16, kdy kurz pro nákup dosáhl 109,4000 USD/JPY, takže nákupní cena činila 382 900 000 JPY.

12. Jana Petruchová uzavřela pozici v 15:48:11 téhož dne, když společnosti FIBO zadala příkaz k prodeji nakoupeného množství 3 500 000 USD. Prodejní kurz činil 109,5600 USD/JPY, takže prodejní cena činila 383 460 000 JPY. J. Petruchová vrátila zápůjčku ve výši 382 900 000 JPY, kterou jí poskytla společnost FIBO. Touto transakcí tak dosáhla hrubého zisku ve výši 560 000 JPY, tedy v hodnotě 4 081,33 USD.

13. Kdyby byl příkaz J. Petruchové k nákupu základní měny realizován včas, a nikoli s časovou prodlevou 16 sekund, činil by její zisk 1 785 000 JPY, tedy 13 009,23 USD, což je třikrát více.

14. Jana Petruchová proto podala dne 12. října 2015 žalobu u Krajského soudu v Ostravě (Česká republika) s tvrzením, že na straně společnosti FIBO došlo k bezdůvodnému obohacení.

15. Krajský soud v Ostravě řízení zastavil pro nedostatek mezinárodní příslušnosti. Podle Krajského soudu v Ostravě nemohla být J. Petruchová považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, neboť předmětnou rozdílovou smlouvu neuzavřela za účelem uspokojení svých soukromých potřeb, disponovala potřebnými znalostmi a mírou odbornosti, které jsou nezbytné pro uzavírání rozdílových smluv, a byla upozorněna na nevhodnost rozdílových smluv pro „neprofesionální klienty“ ve smyslu směrnice 2004/39. Dle názoru Krajského soudu v Ostravě musí být každopádně čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia vykládán stejným způsobem jako čl. 6 odst. 1 nařízení Řím I, z jehož působnosti byly finanční nástroje vyloučeny. Ujednání o soudní příslušnosti v předmětné rámcové smlouvě tedy podle něj bylo platné, takže příslušné jsou kyperské soudy, a nikoli soudy České republiky.

16. Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě bylo k odvolání potvrzeno Vrchním soudem v Olomouci (Česká republika).

17. Jana Petruchová podala proti tomuto rozhodnutí dovolání k Nejvyššímu soudu (Česká republika).

18. Nejvyšší soud je toho názoru, že české nižší soudy nesprávně interpretovaly pojem „spotřebitel“ ve smyslu nařízení Brusel Ia. Nejvyšší soud zaprvé uvádí, že neprofesionální klient ve smyslu směrnice 2004/39 není nutně spotřebitelem ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia. Zadruhé vzhledem k tomu, že posledně uvedené ustanovení výslovně nevyjímá finanční nástroje ze své působnosti, nemůže být podle Nejvyššího soudu vykládáno stejným způsobem jako článek 6 nařízení Řím

I. Zatřetí Nejvyšší soud uvádí, že při určování, zda musí být určitá osoba považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, je v souladu s judikaturou nerozhodné, zda má tato osoba specifické znalosti a odbornost, zda je předmětná smlouva komplikovaná či atypická, zda uzavření takové smlouvy obnáší rizika a zda na ně byla tato osoba upozorněna.

19. Nejvyšší soud tedy položil Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musí být čl. 17 odst. 1 [nařízení Brusel Ia] vykládán v tom smyslu, že za spotřebitele podle uvedeného ustanovení je třeba považovat i osobu, o jakou se jedná v původním řízení, která se účastní obchodu na [...] trhu FOREX na základě vlastních aktivně činěných příkazů, avšak prostřednictvím třetí osoby, která je podnikatelem?“

20. Jana Petruchová, Česká republika, Polská republika a Evropská komise předložily písemná vyjádření.

21. Jana Petruchová, společnost FIBO, Česká republika a Komise přednesly ústní vyjádření na jednání konaném dne 31. ledna 2019.

III. Analýza

22. Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda osoba, která uzavře s brokerskou společností dohodu, na jejímž základě tato společnost provádí individuální transakce na trhu FOREX v souladu s příkazy k nákupu a prodeji zadávanými uvedenou osobou, musí být považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia.

23. Nejprve učiním předběžnou poznámku k právním účinkům ujednání o soudní příslušnosti obsaženého v předmětné rámcové smlouvě. Poté na prvním místě posoudím jediné kritérium stanovené v čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia pro kvalifikaci určité osoby jako spotřebitele, a sice účel smlouvy. Na druhém místě budu zkoumat použitelnost dalších kritérií při určování, zda musí být určitá osoba považována za spotřebitele ve smyslu uvedeného ustanovení. Na třetím místě se budu zabývat otázkou, zda musí být čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia vykládán v souladu s článkem 6 nařízení Řím I, který se nepoužije na finanční nástroje. Na čtvrtém místě budu zkoumat, zda má být při určování, zda má být určitá osoba považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, vzata v úvahu skutečnost, že se jedná o „neprofesionálního klienta“ ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 12 směrnice 2004/39.

A. Předběžná poznámka

24. Je třeba předeslat – jak uvádí předkládající soud – že kdyby J. Petruchová byla považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, neměl by článek 30 předmětné rámcové smlouvy žádné právní účinky.

25. Založením výlučné příslušnosti kyperských soudů totiž toto ujednání připravuje J. Petruchovou o právo stanovené v čl. 18 odst. 1 nařízení Brusel Ia, tj. podat žalobu u soudů členského státu, v němž má bydliště, a sice u soudů České republiky.

26. Článek 19 nařízení Brusel Ia stanoví, že „od ustanovení [oddílu 4 kapitoly II tohoto nařízení] je možné se odchýlit pouze dohodou“: 1) „uzavřenou po vzniku sporu“, 2) „umožňující spotřebiteli zahájit řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v tomto oddíle“, nebo 3) „uzavřenou mezi spotřebitelem a jeho smluvním partnerem, kteří mají [...] bydliště nebo obvyklý pobyt v témže členském státě, jestliže tato dohoda zakládá příslušnost soudů tohoto členského státu“.

27. Jak poznamenává předkládající soud, čl. 19 odst. 1, 2 a 3 nařízení Brusel Ia v projednávané věci nedopadá na ujednání v článku 30 předmětné rámcové smlouvy.

28. Zprvce na toto smluvní ujednání nedopadá čl. 19 odst. 1 uvedeného nařízení, protože předmětná rámcová smlouva byla uzavřena dne 2. října 2014, tj. *předtím* než J. Petruchova podala dne 12. října 2015 žalobu u Krajského soudu v Ostravě.

29. Zadruhé na ujednání v článku 30 předmětné rámcové smlouvy nedopadá čl. 19 odst. 2 nařízení Brusel Ia. Dle mého názoru je totiž nutné uvedené ustanovení nařízení Brusel Ia chápat v tom smyslu, že smlouvou založená příslušnost k řízení zahájenému spotřebitelem musí být *dodatečná* k příslušnosti stanovené v čl. 18 odst. 1 tohoto nařízení. Jakýkoli jiný výklad čl. 19 odst. 2 nařízení Brusel Ia by byl v rozporu s jeho zněním, které „umožňuje“ – a nikoli „vyžaduje“ – aby spotřebitel zahájil řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v čl. 18 odst. 1 tohoto nařízení⁸. V projednávané věci – jak je uvedeno v bodě 25 výše – článek 30 předmětné rámcové smlouvy připravuje J. Petruchova o právo zahájit řízení před soudy členského státu uvedeného v tomto ustanovení nařízení Brusel Ia.

30. Zatřetí na uvedené smluvní ujednání nedopadá čl. 19 odst. 3 nařízení Brusel Ia, neboť J. Petruchova a společnost FIBO nemají bydliště či sídlo v tomtéž členském státě.

31. V důsledku toho je článek 30 předmětné rámcové smlouvy v rozporu s článkem 19 nařízení Brusel Ia. Z toho vyplývá, že v souladu s čl. 25 odst. 4 tohoto nařízení nemá uvedené smluvní ujednání právní účinek.

32. Jak bylo ovšem uvedeno v bodě 24 výše, toto platí pouze tehdy, je-li článek 19 nařízení Brusel Ia použitelný, tj. tehdy, je-li J. Petruchova považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 tohoto nařízení. Předkládající soud proto žádá o vodítko ke kvalifikaci dovolatelky v původním řízení jako spotřebitele.

B. Byla smlouva uzavřena pro účely netýkající se profesionální nebo podnikatelské činnosti dané osoby?

33. Článek 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia se použije za předpokladu, že jsou splněny tři podmínky: zprvce má některá ze smluvních stran postavení spotřebitele, který jedná v rámci, o němž lze mít za to, že nespadá do jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, zadruhé smlouva mezi takovýmto spotřebitelem a profesionálem či podnikatelem byla skutečně uzavřena a zatřetí spadá takováto smlouva do některé z kategorií uvedených v čl. 17 odst. 1 písm. a) až c) tohoto nařízení. Všechny tyto podmínky musejí být splněny, aby mohl spotřebitel podat žalobu u vlastního soudu⁹.

34. Jak bylo uvedeno v bodě 22 výše, otázka položená Soudnímu dvoru v projednávané věci se týká první podmínky.

8 – Obdobně viz rozsudek ze dne 19. července 2012, Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, body 62 až 64), a stanovisko generálního advokáta Mengozziho ve věci Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:309, body 57 až 59). Viz také Magnus, U., a Mankowski, P. (vyd.), *Brussels I bis Regulation – Commentary*, Otto Schmidt KG Verlag, 2016 (s. 522–523).

9 – Rozsudky ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, bod 30, ze dne 28. ledna 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, bod 23, a ze dne 23. prosince 2015, Hobohm, C-297/14, EU:C:2015:844, bod 24. Tyto rozsudky se zajisté netýkají výkladu nařízení Brusel Ia, nýbrž nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „nařízení Brusel I“) (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42). Avšak vzhledem k tomu, že nařízení Brusel I bylo nyní nahrazeno nařízením Brusel Ia, platí výklad ustanovení první uvedené nařízení podaný Soudním dvorem rovněž pro nařízení Brusel Ia, pokud lze ustanovení obou těchto předpisů považovat za rovnocenná (rozsudek ze dne 15. listopadu 2018, Kuhn, C-308/17, EU:C:2018:956, bod 31). V projednávané věci je znění článku 15 nařízení Brusel I totožné se zněním odpovídajícího ustanovení nařízení Brusel Ia, tj. článku 17. V důsledku toho platí výklad podaný Soudním dvorem k prvnímu z uvedených ustanovení i pro druhé ustanovení.

35. Poznamenávám, že čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia nedefinuje pojem „spotřebitel“. Toto ustanovení pouze požaduje, aby daná osoba – „spotřebitel“ – uzavřela smlouvu „pro účel, který se netýká [její] profesionální nebo podnikatelské činnosti“. Žádné jiné ustanovení tohoto nařízení k tomu nestanoví další podrobnosti.

36. V souladu s ustálenou judikaturou musí být pojmy použité v nařízení Brusel Ia, a zejména ty uvedené v jeho čl. 17 odst. 1, vykládány autonomně, a to především s přihlédnutím k systematice a cílům uvedeného nařízení, za účelem zajištění jednotného uplatňování nařízení ve všech členských státech¹⁰.

37. Pojem „spotřebitel“ ve smyslu článků 17 a 18 nařízení Brusel Ia musí být vykládán restriktivně, se zřetelem na postavení této osoby v určité smlouvě, s ohledem na povahu a účel této smlouvy, a nikoli na subjektivní postavení této osoby, přičemž jedna a tatáž osoba může být pokládána za spotřebitele v rámci některých transakcí a za hospodářský subjekt v rámci jiných. V důsledku toho se zvláštní režim stanovený uvedeným nařízením v oblasti ochrany spotřebitele jakožto osoby, která je považována za stranu nacházející se ve slabším postavení, vztahuje pouze na smlouvy uzavřené mimo jakoukoliv činnost nebo účel podnikatelské povahy a nezávisle na nich, s jediným cílem uspokojit vlastní potřeby v rámci soukromé spotřeby jednotlivce, zatímco taková ochrana není odůvodněna v případě smlouvy, jejímž účelem je profesionální nebo podnikatelská činnost¹¹.

38. V projednávané věci zástupce dovolatelky v původním řízení na jednání uvedl, že v okamžiku uzavření předmětné rámcové smlouvy a předmětné rozdílové smlouvy byla J. Petruchová vysokoškolskou studentkou a zároveň pracovala na poloviční úvazek. Tvrdí, že rozdílovou smlouvu neuzavřela za účelem souvisejícím s její prací (na poloviční úvazek). Nikdo ze zúčastněných netvrdí, že tak činila. Ani žádost o rozhodnutí o předběžné otázce neobsahuje nic, co by tomu nasvědčovalo. Domnívám se tedy – ačkoli se jedná o skutkovou otázku, která spadá do pravomoci předkládajícího soudu – že by J. Petruchová měla být považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia.

39. Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce byl ale Krajský soud v Ostravě toho názoru, že specifické znalosti a odbornost vyžadované pro obchodování na trhu FOREX, výše investovaných částek a podstupovaná rizika brání tomu, aby byla daná osoba kvalifikována jako spotřebitel. Předkládající soud se s tímto názorem neztotožňuje¹². Touto otázkou se budu zabývat v následující části.

C. Mají být při určování, zda musí být určitá osoba považována za spotřebitele, vzata v úvahu další kritéria?

40. Soudní dvůr se má zabývat otázkou, zda může být osobě, která uskutečňuje transakce na trhu FOREX, upřeno postavení spotřebitele vzhledem ke znalostem a odbornosti vyžadovaným k účasti v takovém obchodování, hodnotě transakce, skutečnosti, že tato osoba aktivně zadává vlastní příkazy, rizikům podstupovaným na trhu FOREX a počtu a četnosti uskutečňovaných transakcí.

41. Jana Petruchová tvrdí, že pro uzavírání rozdílových smluv nejsou vyžadovány žádné specifické znalosti a nemělo by být přihlíženo k výši investovaných prostředků či objemu a četnosti uskutečňovaných transakcí. Společnost FIBO tvrdí, že J. Petruchová nemá být považována za spotřebitele, neboť uzavírání rozdílových smluv je obchodní činnost. Česká republika tvrdí, že pro určení, zda musí být určitá osoba považována za spotřebitele, je irelevantní, zda má znalosti o dané

10 – Rozsudek ze dne 14. února 2019, Milivojević, C-630/17, EU:C:2019:123, bod 86.

11 – Rozsudky ze dne 3. července 1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337 body 16 a 17, ze dne 20. ledna 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, body 36 a 37, ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, bod 34, ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, body 29 a 30, a ze dne 14. února 2019, Milivojević, C-630/17, EU:C:2019:123, body 87 a 88.

12 – Viz body 15 a 18 výše.

oblasti nebo zda aktivně zadává příkazy. Polská republika poznamenává, že uzavírání rozdílových smluv obnáší značná rizika a pro účely kvalifikace určité osoby jako spotřebitele by nemělo být přihlíženo k jejím znalostem ve finanční oblasti ani k tomu, že usiluje o dosažení zisku a o uspokojení jiných než svých každodenních potřeb. Dle názoru Komise je nerozhodné, zda má daná osoba znalost v dané oblasti nebo aktivně zadává příkazy, mělo by však být přihlédnuto k počtu a četnosti uskutečňovaných transakcí.

42. Dle mého názoru by měla být otázka uvedená v bodě 40 výše zodpovězena záporně. V další části uvedu důvody, na jejichž základě jsem k tomuto závěru dospěl.

43. Zaprvé pro pořádek uvádím, že osobě uzavírající rozdílovou smlouvu nemůže být upřeno postavení spotřebitele pouze na základě toho, že se k uzavírání rozdílových smluv vyžadují specifické znalosti a odbornost. To by se rovnalo vynětí rozdílových smluv z působnosti článků 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia. Je však nade vše pochybnost, že takové finanční nástroje, jako jsou rozdílové smlouvy, do působnosti těchto ustanovení spadají. V souladu s čl. 17 odst. 3 tohoto nařízení jsou totiž jedinými smlouvami, které jsou z působnosti článků 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia vyloučeny, určité typy přepravních smluv. Vzhledem k tomu, že žádné ustanovení výslovně nestanoví jinak, finanční nástroje tedy do působnosti uvedených ustanovení spadají¹³. Soudní dvůr mimoto ve věci Kolassa shledal, že nabyvatele dluhopisu na doručitele je možné považovat za spotřebitele ve smyslu čl. 15 odst. 1 nařízení Brusel I¹⁴.

44. Pokud jde zadruhé o otázku, zda má být J. Petruchové upřeno postavení spotřebitele z důvodu – jak uvedl její zástupce na jednání – že informovala společnost FIBO o své tříleté zkušenosti v příslušné oblasti, poukazují na to, že znalosti a zkušenosti jsou při určování, zda je určitá osoba spotřebitelem ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, nerozhodné.

45. Aby byla určitá osoba považována za spotřebitele ve smyslu uvedeného ustanovení, totiž stačí, uzavře-li smlouvu pro účel netýkající se její profesionální nebo podnikatelské činnosti. Článek 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia nestanoví žádné další podmínky. Nevyžaduje důkaz o tom, že daná osoba v určitém konkrétním případě nemá o příslušné oblasti žádné znalosti, a tedy potřebuje ochranu poskytovanou spotřebitelům na základě článků 17, 18 a 19 tohoto nařízení¹⁵.

46. To je v souladu s judikaturou uvedenou v bodě 37 výše, podle které musí být při určování, zda je třeba danou osobu považovat za spotřebitele, brán ohled na povahu a účel smlouvy, a *nikoli na subjektivní postavení této osoby*. Kdyby byly zohledněny znalosti dané osoby v určité oblasti, byl by tím brán ohled na subjektivní postavení této osoby na základě smlouvy.

47. Je to rovněž v souladu s rozsudkem ve věci Schrems, v němž Soudní dvůr rozhodl, že pojem „spotřebitel“ „nezávisí na znalostech a informacích, které má dotčená osoba skutečně k dispozici“¹⁶. Odbornost M. Schremse v oblasti elektronických sociálních sítí jej proto nemohla zbavit postavení spotřebitele ve smyslu čl. 15 odst. 1 nařízení Brusel I (nyní čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia)¹⁷.

13 – V tomto ohledu viz body 65 až 75 níže.

14 – Rozsudek ze dne 28. ledna 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, bod 24. Viz také stanovisko generálního advokáta Szpunara ve věci Kolassa (C-375/13, EU:C:2014:2135, bod 28).

15 – V tomto ohledu viz Geimer, R., „Forum actoris für Kapitalanlegerklagen“, in *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*, Mohr Siebeck, 2014, s. 711 (s. 716).

16 – Rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 39.

17 – Rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 39. Rozsáhlé zkušenosti v oblasti elektronických sociálních sítí získal M. Schrems díky řízením, která vedl před vnitrostátními soudy proti společnosti Facebook pro porušování pravidel v oblasti ochrany údajů, dále publikováním knih a pořádáním přednášek o této problematice a založením sdružení, jehož cílem je zajišťovat dodržování ochrany údajů.

48. Konečně je to v souladu s judikaturou týkající se pojmu „spotřebitel“ ve smyslu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách¹⁸. Tento pojem je v čl. 2 písm. b) této směrnice¹⁹ a v čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia definován takřka stejně. V rozsudku Schrems proto Soudní dvůr odkázal na rozsudek Costea, který byl vydán k výkladu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13²⁰. Soudní dvůr v rozsudku Costea rozhodl, že pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 „má objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, které má tato osoba skutečně k dispozici“, takže advokát, který disponuje vysokou úrovní odborných znalostí, může být přesto považován za spotřebitele²¹.

49. Jakékoli jiné řešení by dle mého názoru podkopávalo cíl systému zavedeného články 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia, kterým je zajistit odpovídající ochranu spotřebitele. V souladu s judikaturou je spotřebitel chráněn nejen jakožto strana „právně méně zkušená, než je její profesionální smluvní partner“, ale také jakožto strana „považovaná za hospodářsky slabší“ než její smluvní partner²².

50. Zatřetí nelze tvrdit, že kvalifikace určité osoby jako spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia má být upřena na základě toho, že transakce uskutečněná podle smlouvy překračuje určitou částku. Kdyby toto bylo záměrem unijního normotvůrce, byla by v tomto ustanovení zakotvena určitá prahová hodnota smluvní částky.

51. Vzhledem k tomu, že není výslovně stanovena žádná prahová hodnota takové částky, bylo by konstatování v tom směru, že určitá osoba ztrácí postavení spotřebitele z důvodu vysoké hodnoty prostředků investovaných na trhu FOREX nebo z důvodu, že dosáhla značného zisku, v rozporu se zásadou právní jistoty. V tomto ohledu zastávám názor, že podle bodu 15 odůvodnění nařízení Brusel Ia by pravidla pro určení příslušnosti měla být vysoce předvídatelná. V souladu s judikaturou sleduje toto nařízení cíl právní jistoty, který spočívá v posílení právní ochrany osob usazených v Evropské unii tím, že umožňuje zároveň žalobci snadno určit soud, u něhož může podat žalobu, a žalovanému přiměřeně předvídat, u kterého soudu může být žalován²³. Pokud by se články 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia nepoužily v případě investování značných prostředků, nemohl by investor vzhledem k neexistenci výslovně stanovené prahové hodnoty předvídat, zda mu bude poskytnuta ochrana podle těchto ustanovení. Pokud by se články 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia nepoužily při dosažení značného zisku, byla by situace investora ještě nejistější, neboť při zadávání příkazu na trhu FOREX neví, zda dosáhne zisku, a případně v jaké výši²⁴.

18 – Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava v Úř. věst. 2016, L 303, s. 26.

19 – V souladu s čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 je „spotřebitelem“ „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“.

20 – Rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 39.

21 – Rozsudek ze dne 3. září 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, body 21 a 27.

22 – Rozsudek ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehman Hutton, C-89/91, EU:C:1993:15, bod 18.

23 – Rozsudek ze dne 14. července 2016, Granarolo, C-196/15, EU:C:2016:559, bod 16.

24 – Magnus a Mankowski (uvedeno v poznámce pod čarou 8 výše) uvádí: „Příslušná částka není nijak ohraničena. Spotřebitelské věci nejsou omezeny jen na drobné částky. [...] Evropský normotvůrce měl mnoho příležitostí zavést omezení v rámci úpravy, která je nyní obsažena v člancích 17 až 19, a po takových omezeních bylo skutečně voláno. Nikdy však nebyla legislativně zakotvena, a to o něčem vypovídá. Příslušný pojem je kvantitativním parametrem [...], který by byl snadno měřitelný. Stejně snadno mohl normotvůrce zavést horní limity [...]. To, že tak neučinil, představuje silný argument *a contrario*“ (s. 466 a 467). Geimer (uvedeno v poznámce pod čarou 15 výše) obdobně uvádí, že „bod 11 odůvodnění [nařízení Brusel I, nyní bod 17 odůvodnění nařízení Brusel Ia] požaduje ve shodě se stávající judikaturou právní jistotu v otázkách určování soudní příslušnosti [...]. Tento jasný požadavek unijního normotvůrce zakazuje Soudnímu dvoru, aby působnost článku 15 [nařízení Brusel I] zužoval s poukazem na ‚rovnováhu sil‘ účastníků řízení v dané věci nebo stanovením jakékoli prahové hodnoty. [...] Tento problém je znám již dlouhou dobu a byl předmětem vědecké diskuse. Schlosser již brzy volal po ohraničení působnosti pravidel zvláštní soudní příslušnosti u spotřebitelských smluv. Unijní normotvůrce měl již několikrát příležitost se touto otázkou zabývat, ale neučinil tak. Toto záměrné opomenutí (zužující) novely je pro soudní moc závazné a vylučuje jakékoli zužování prostřednictvím teleologického výkladu. *Forum actoris* vyhrazené jen ‚velkým investorům‘ by také bylo v rozporu se zásadou rovného zacházení“ (s. 722 a 723).

52. Dále se domnívám, že by osoba neměla pozbýt postavení spotřebitele, když zisk dosažený na trhu FOREX představuje převážnou část jejího příjmu. To by bylo stěží v souladu se zásadou rovného zacházení, neboť by to mohlo vést k tomu, že kdyby milionář a středostavovský investor zadali na trhu FOREX příkaz na stejnou částku a dosáhli stejného zisku, byl by první z nich považován za spotřebitele, zatímco druhému z nich by toto postavení bylo upřeno.

53. Začtvrté je nerozhodné, zda daná osoba na trhu FOREX aktivně zadává vlastní příkazy. Je pravda – jak uvádí předkládající soud – že v rozsudku Kolassa²⁵, v němž byla zkoumána smlouva o koupi dluhopisů na doručitele, žalobce nezádal příkazy tak, jako to činila J. Petruchová²⁶. Avšak čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia nepožaduje, aby spotřebitel jednal určitým konkrétním způsobem. Nepožaduje, aby spotřebitel zůstal pasivní ani aby druhá strana byla odpovědná za plnění smlouvy.

54. Zapáté dle mého názoru nemohou rizika spojená s uzavíráním rozdílových smluv bránit kvalifikaci dané osoby jako spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia.

55. Opakuji, že toto ustanovení nepožaduje, aby spotřebitel jednal určitým konkrétním způsobem. Nepožaduje, aby jednal s náležitou péčí či obezřetně.

56. Rizika jsou navíc s uzavíráním rozdílových smluv neoddělitelně spjata. Kdyby tedy byla určité osobě upřena kvalifikace jako spotřebitele z důvodu rizik, která na sebe bere, byly by rozdílové smlouvy systematicky vyloučeny z působnosti čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, i když jsou z působnosti tohoto ustanovení vyloučeny pouze některé typy přepravních smluv²⁷.

57. Konečně bych rád zdůraznil, že právě rozsah podstupovaných rizik si žádá – s ohledem na cíl článků 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia, tj. zajistit odpovídající ochranu spotřebitele – aby byly osoby uzavírající rozdílové smlouvy kvalifikovány jako spotřebitelé. V tomto ohledu podotýkám – jak uvádí rovněž J. Petruchová – že Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (dále jen „ESMA“) přijal v květnu 2018 rozhodnutí, jímž dočasně omezil uvádění na trh, distribuci nebo prodej rozdílových smluv retailovým investorům²⁸. Důvodem, proč orgán ESMA toto rozhodnutí přijal, byly obavy příslušných vnitrostátních orgánů i samotného orgánu ESMA z rychlého nárůstu distribuce rozdílových smluv na hromadném retailovém trhu, k němuž došlo v posledních letech, navzdory tomu, že jsou tyto produkty pro velkou většinu retailových investorů komplexní a nevhodné. V rozhodnutí ESMA 2018/796 se konkrétně uvádí, že „existuje významné ohrožení ochrany investorů“, že si mnozí retailoví investoři nejsou vědomi s tím spojených rizik a že studie provedené příslušnými vnitrostátními orgány ukazují, že většina retailových investorů investujících do rozdílových smluv utrpí finanční ztráty z obchodování²⁹.

25 – Viz poznámku pod čarou 14 výše.

26 – Musím však podotknout, že J. Petruchová nemůže coby neprofesionální klient sama uskutečňovat transakce na trhu FOREX. Její příkazy musí provádět brokerská společnost, v daném případě společnost FIBO.

27 – Viz bod 43 výše.

28 – Rozhodnutí ESMA (EU) 2018/796 ze dne 22. května 2018 dočasně omezit rozdílové smlouvy v Unii v souladu s článkem 40 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 600/2014 (Úř. věst. 2018, L 136, s. 50). Toto rozhodnutí bylo obnoveno a změněno v říjnu 2018 (rozhodnutí ESMA (EU) 2018/1636 ze dne 23. října 2018 o obnově a změně dočasného omezení uvedeného v rozhodnutí (EU) 2018/796 o omezení uvádění na trh, distribuce nebo prodeje rozdílových smluv retailovým investorům, Úř. věst. 2018, L 272, s. 62), a v lednu 2019 (rozhodnutí ESMA (EU) 2019/155 ze dne 23. ledna 2019 o obnově dočasného omezení uvádění na trh, distribuce nebo prodeje rozdílových smluv retailovým investorům, Úř. věst. 2019, L 27, s. 36). V době, kdy bylo toto stanovisko sepsáno, bylo rozhodnutí ESMA 2019/155 stále ještě v platnosti.

29 – Viz body 11, 12, 20, 27 a 35 odůvodnění rozhodnutí ESMA 2018/796. Například studie provedená příslušným orgánem Spojeného království na vzorku retailových investorů nasvědčuje tomu, že 82 % těchto investorů utrpělo finanční ztrátu z rozdílových smluv a průměrným výsledkem byla ztráta ve výši 2 200 GBP připadající na retailového investora za rok (viz bod 35 odůvodnění, bod ix, rozhodnutí ESMA 2018/796).

58. Zašesté si lze klást otázku, zda by v případě, kdy určitá osoba uskutečňuje finanční transakce pravidelně, po delší dobu a ve značných peněžních částkách, mělo být na takovou osobu pohlíženo tak, že se těchto transakcí účastní z titulu (druhého) povolání³⁰. Tyto transakce by pak byly vyloučeny z působnosti čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, jelikož by byly uzavřeny pro účely týkající se (druhého) povolání dané osoby.

59. V tomto ohledu podotýkám – jak uvedla Komise na jednání – že jistou oporu pro tuto argumentaci může nabídnout vnitrostátní judikatura. Například v rozsudku *AMT Futures Ltd. v. Marzillier, Dr Meier & Dr Guntner Rechtsanwaltesgesellschaft mbH* [2015] 2 WLR 187 rozhodl High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) tak, že ne všichni investoři mohou být považováni za spotřebitele ve smyslu čl. 15 odst. 1 nařízení Brusel I a že při určování, zda tomu tak je, je nutno přihlídnout k „okolnostem týkajícím se každého jednotlivce a k povaze a rysům investice“.

60. S touto argumentací se však nemohu ztotožnit.

61. Účel, pro nějž byla smlouva uzavřena, by sice měl být v zásadě posuzován k okamžiku jejího uzavření³¹, za jistých okolností však může být přihlédnuto k následným změnám³². Jak ale uvedl generální advokát Bobek ve věci *Schrems*, mělo by to být vyhrazeno pouze pro výjimečné situace³³. Nemůže docházet ke zpětnému posuzování účelu smlouvy v *každém individuálním případě* nebo vždy, kdy rámcová smlouva (jako je předmětná rámcová smlouva) předvídá uzavírání individuálních transakcí (jako jsou rozdílové smlouvy). To by bylo v rozporu se zásadou právní jistoty³⁴, neboť kvalifikace osoby jako spotřebitele by závisela na počtu transakcí uskutečněných na základě rámcové smlouvy, a investor by tedy v okamžiku uzavírání rámcové smlouvy nevěděl, zda bude považován za spotřebitele, či nikoli. Bylo by to rovněž v rozporu s judikaturou uvedenou v bodě 37 výše, podle níž nelze přihlížet k subjektivní situaci dané osoby. Pokud jde konečně o otázku, zda má být přihlíženo k výši investovaných částek a k dosaženému zisku, bylo by to v rozporu s tím, že v čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia není stanovena žádná prahová hodnota této částky³⁵.

62. Podotýkám, že pro tento názor existuje jistá opora ve vnitrostátní judikatuře. V rozsudku *Standard Bank London Ltd. v. Dimitrios Apostolakis* [2000] I. L.Pr. 766 rozhodl High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) tak, že stavební inženýr a advokát, kteří investovali do devizových transakcí, musí být považováni za spotřebitele. Bylo zejména irrelevantní, že uzavřeli 28 smluv s celkovou expozicí ve výši 7 milionů USD. Bylo konstatováno, že rozsah není určující, neboť by vyvstaly komplikované otázky ohledně prahové hodnoty a jejího zpětného použití³⁶.

63. Závěrem konstatuji, že při určování, zda má být určitá osoba, která se účastní obchodů na trhu FOREX, považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, by nemělo být přihlíženo ke znalostem této osoby, ke smluvní částce, k tomu, že tato osoba aktivně zadává vlastní příkazy, k podstupovaným rizikům ani k počtu a četnosti transakcí.

30 – Viz Briggs, A., *Private International Law in English Courts*, Oxford University Press, 2014 (bod 4.156).

31 – To vyplývá z rozsudku ve věci *Benincasa*, kde Soudní dvůr rozhodl, že žalobce, který uzavřel franšizovou smlouvu za účelem zřízení a provozování obchodu, nemůže být považován za spotřebitele, i když tento obchod nikdy neotevřel (rozsudek ze dne 3. července 1997, *Benincasa*, C-269/95, EU:C:1997:337, bod 17).

32 – V rozsudku *Schrems* Soudní dvůr uvedl, že pokud se užívání předmětných služeb k soukromým účelům, pro něž byla smlouva uzavřena, následně stalo užíváním k profesionálním účelům, je třeba k těmto následným změnám v užívání služeb přihlídnout (viz poznámku pod čarou 17 výše) (rozsudek ze dne 25. ledna 2018, *Schrems*, C-498/16, EU:C:2018:37, body 37 a 38). Ačkoli bylo možné se domnívat, že M. Schrems, který původně užíval služby poskytované společností Facebook k soukromým účelům (výměna fotografií a konverzace), je následně užíval k účelům profesionálním, Soudní dvůr nicméně shledal, že M. Schrems nepozbyl postavení spotřebitele.

33 – Stanovisko generálního advokáta Bobka ve věci *Schrems*, C-498/16, EU:C:2017:863, bod 41.

34 – Viz bod 51 výše.

35 – Viz bod 50 výše.

36 – V bodě 18 zmiňovaného rozsudku se uvádí, že „rozsah nemůže být určující. Vyvstaly by komplikované otázky při určování, kde má být narysována hranice. Stěží by se to dalo použít na smlouvu, kterou jsem nazval „zastřešující smlouvou“, v okamžiku, kdy byla uzavřena. Bylo by to možné použít pouze zpětně. Požadavek, aby byl posouzen účel, pro který byly smlouvy uzavřeny, podle mého názoru hovoří proti tomu, aby byl posuzován obecný následek nebo rozsah částky.“

64. Nyní se budu zabývat ostatními dvěma otázkami nastolenými předkládajícím soudem, a sice zda musí být čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia vykládán v souladu s článkem 6 nařízení Řím I a zda má být přihlíženo k tomu, že daná osoba je neprofesionálním klientem ve smyslu směrnice 2004/39.

D. Má být přihlíženo k tomu, že finanční nástroje nespadají do působnosti článku 6 nařízení Řím I?

65. Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia vykládán v souladu s článkem 6 nařízení Řím I. Je-li tomu tak, pak osoba, která uzavře rozdílovou smlouvu, nemůže být považována za spotřebitele ve smyslu prvně uvedeného ustanovení, neboť takové finanční nástroje, jako jsou rozdílové smlouvy, jsou vyloučeny z působnosti pravidel použitelných na spotřebitelské smlouvy, která jsou zakotvena v čl. 6 odst. 1 a 2 nařízení Řím I.

66. Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce měl Krajský soud v Ostravě za to, že čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia musí být vykládán v souladu s článkem 6 nařízení Řím I. Předkládající soud zastává opačný názor.

67. Jana Petruchova tvrdí, že se články 17, 18 a 19 nařízení Brusel Ia na finanční nástroje použijí. Uvádí, že kdyby tomu tak nemělo být, stanovil by článek 17 uvedeného nařízení výslovné vynětí, jako to činí čl. 6 odst. 4 písm. d) nařízení Řím I. Komise zastává tentýž názor.

68. Definice pojmu „spotřebitel“ v čl. 6 odst. 1 nařízení Řím I je téměř totožná s jeho definicí v čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia. Prvně uvedené ustanovení totiž stanoví, že se použije na smlouvy „uzavřen[é] fyzickou osobou za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti (dále jen ‚spotřebitel‘), s jinou osobou, která jedná v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti (dále jen ‚obchodník‘)“.

69. Tato téměř totožná formulace naznačuje, že pro účely výkladu článku 17 nařízení Brusel Ia je třeba přihlížet k článku 6 nařízení Řím I³⁷. V bodě 7 odůvodnění nařízení Řím I se totiž jasně uvádí, že věcná působnost tohoto nařízení musí být v souladu s nařízením Brusel I (nyní nařízení Brusel Ia). I když musí být ustanovení nařízení Brusel Ia vykládána ve světle cílů tohoto nařízení a systému, který zavádí, je proto nezbytné zohlednit cíl souladného uplatňování nařízení Brusel Ia a nařízení Řím I.

70. Pokud jde o pravidla použitelná na spotřebitelské smlouvy, která jsou stanovena v čl. 6 odst. 1 a 2 nařízení Řím I, poznamenávám, že se v souladu s odst. 4 písm. d) tohoto ustanovení nepoužijí na „práva a povinnosti, které představují finanční nástroj“³⁸. V souladu s bodem 30 odůvodnění nařízení Řím I se „finančními nástroji“ pro účely tohoto nařízení rozumí nástroje uvedené v článku 4 směrnice 2004/39/ES. V souladu s čl. 4 odst. 1 bodem 17 směrnice 2004/39, nyní čl. 4 odst. 1 bod 15 směrnice 2014/65/EU³⁹, se finančními nástroji rozumí nástroje uvedené v oddíle C přílohy I směrnice 2004/39. V bodě 9 oddílu C přílohy I směrnice 2004/39 jsou uvedeny rozdílové smlouvy⁴⁰.

37 – Rozsudky ze dne 7. prosince 2010, Pammer a Hotel Alpenhof, C-585/08 a C-144/09, EU:C:2010:740, bod 43, ze dne 15. března 2011, Koelzsch, C-29/10, EU:C:2011:151, bod 33, ze dne 5. prosince 2013, Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25, ze dne 21. ledna 2016, ERGO Insurance a Gjensidige Baltic, C-359/14 a C-475/14, EU:C:2016:40, bod 43, ze dne 28. července 2016, Verein für Konsumenteninformation, C-191/15, EU:C:2016:612, bod 36, a ze dne 15. června 2017, Kareda, C-249/16, EU:C:2017:472, bod 32.

38 – V bodě 28 odůvodnění nařízení Řím se uvádí: „Je důležité zajistit, aby se na práva a povinnosti, které představují finanční nástroj, nevztahovala obecná kolizní norma týkající se spotřebitelských smluv, neboť by to mohlo vést k uplatňování rozdílných právních řádů na každý z emitovaných nástrojů, což by změnilo jejich povahu a zabránilo, aby byly obchodovány a nabízeny jakožto zastupitelné“.

39 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU (Úř. věst. 2014, L 173, s. 149). Směrnicí 2014/65 byla zrušena a nahrazena směrnice 2004/39. Body 9, 10, 11 a 15 článku 4 odst. 1 směrnice 2014/65 jsou totožné s body 10, 11, 12 a 17 článku 4 odst. 1 směrnice 2004/39.

40 – Stejně jako jsou uvedeny v bodě 9 oddílu C přílohy I směrnice 2014/65.

71. Pravidla použitelná na spotřebitelské smlouvy, která jsou stanovena v čl. 6 odst. 1 a 2 nařízení Řím I, se proto na rozdílové smlouvy nepoužijí⁴¹.

72. Z toho ovšem nevyplyvá, že se na takové finanční nástroje, jako jsou rozdílové smlouvy, nepoužijí pravidla použitelná na spotřebitelské smlouvy, která jsou stanovena v člancích 18 a 19 nařízení Brusel Ia.

73. Jak uvedl Soudní dvůr v rozsudku Kainz, zamýšlený soulad mezi instrumenty mezinárodního práva soukromého v unijním právním řádu nemůže vést k tomu, že by byla ustanovení nařízení Brusel Ia vykládána v rozporu s jeho systematikou a cíli⁴².

74. V tomto ohledu je nutno přihlídnout k rozdílům ve znění článku 17 nařízení Brusel Ia a článku 6 nařízení Řím I. Je pravda – jak bylo uvedeno v bodě 68 výše – že definice pojmu „spotřebitel“ v těchto dvou ustanoveních je téměř totožná. Avšak podle čl. 17 odst. 3 nařízení Brusel Ia je z působnosti pravidel o ochraně spotřebitele vyloučen pouze jeden typ smluv⁴³, zatímco podle čl. 6 odst. 4 nařízení Řím I jsou z působnosti ochranných pravidel obsažených v čl. 6 odst. 1 a 2 tohoto nařízení vyloučeny další smlouvy. Konkrétně čl. 6 odst. 4 písm. d) nařízení Řím I výslovně zmiňuje finanční nástroje ve smyslu oddílu C přílohy I směrnice 2004/39, kdežto článek 17 nařízení Brusel Ia tak nečiní⁴⁴. Výklad posledně uvedeného ustanovení v souladu s článkem 6 nařízení Řím I proto v případě finančních nástrojů nepřichází v úvahu⁴⁵.

75. Závěrem tedy konstatuji, že při určování, zda má být osoba, která se účastní obchodování na trhu FOREX, považována za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, je nerozhodné, že finanční nástroje nespádají do působnosti článku 6 nařízení Řím I.

E. Má být přihlíženo k tomu, že daná osoba je neprofesionálním klientem ve smyslu směrnice 2004/39?

76. Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda osoba, která je považována za „neprofesionálního klienta“ ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 12 směrnice 2004/39, musí být pokládána za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia. Předkládající soud je toho názoru, že při určování, zda je určitá osoba spotřebitelem, je nerozhodné, že je neprofesionálním klientem.

41 – Upřesňuji, že čl. 6 odst. 4 písm. d) nařízení Řím I vylučuje z působnosti pravidel týkajících se ochrany spotřebitele pouze „práva a povinnosti, které představují finanční nástroj“, tzn. pouze finanční nástroj samotný. Nevylučuje smlouvu o koupi takového finančního nástroje. Proto jsou z působnosti čl. 6 odst. 1 a 2 nařízení Řím I vyloučeny pouze rozdílové smlouvy. Smlouvy o koupi rozdílových smluv vyloučeny nejsou (viz v tomto ohledu Garcimartin Alferez, F. J., „The Rome I Regulation: Exceptions to the Rule on Consumer Contracts and Financial Instruments“, *Journal of Private International Law*, Svazek 5 (2009), vyd. 1, s. 85 (s. 90)). To je však nerozhodné, protože v projednávané věci se spor týká opožděného plnění předmětné rozdílové smlouvy, a nikoli předmětné rámcové smlouvy.

42 – Rozsudek ze dne 16. ledna 2014, Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7, bod 20. Přestože se v tomto bodě hovoří o souladném výkladu nařízení Brusel I a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II) (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40), totéž platí pro nařízení Brusel Ia a nařízení Řím I. V tomto ohledu podotýkám, že v bodě 7 odůvodnění nařízení č. 864/2007 je požadován výklad tohoto nařízení v souladu s nařízením Brusel I, stejně jako je v bodě 7 odůvodnění nařízení Řím I požadován výklad v souladu s nařízením Brusel I. V tomto ohledu viz také stanovisko generálního advokáta Szpunara ve věci Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:44, body 49 a 50).

43 – Viz bod 43 výše.

44 – Jak uvádí Magnus a Mankowski (uvedeno v poznámce pod čarou 8 výše) s ohledem na nabývání dluhopisů investory: „bod 28 odůvodnění a čl. 6 odst. 4 písm. d) nařízení Řím I mohou svědčit o vynětí dluhopisů ze spotřebitelského režimu. [...] Bylo by ovšem troufalé převádět toto pravidlo do oblasti upravené nařízením Brusel Ia. To, že v nařízení Brusel Ia není zakotveno paralelní pravidlo, má svůj důvod“ (s. 463).

45 – V tomto ohledu poznamenávám – jak uvádí Garcimartin Alferez (citováno v poznámce pod čarou 41 výše) – že pokud určitá smlouva nespadá do působnosti článku 6 nařízení Řím I, „vyvstává otázka, zda to bude vyžadovat přehodnocení pravidel nařízení Brusel I. Článek 15 tohoto nařízení neobsahuje věcné vynětí smluv o finančních nástrojích. Paralela mezi těmito dvěma předpisy je tedy přerušena a politické rozhodnutí, na němž je tato myšlenka založena, tj. že se spotřebitel, který může podat žalobu proti obchodníkovi u vlastního soudu, může také dovolávat ustanovení vlastního práva (a nemusí nést břemeno dokazování cizího práva), již neplatí. Obdobně by smluvní ustanovení o volbě práva obsažené ve finančním nástroji bylo platné a účinné podle nařízení Řím I, zatímco smluvní ustanovení o volbě příslušného soudu je účinné pouze za omezených podmínek stanovených v článku 17 nařízení Brusel I“ (s. 89). Viz také Wautelet, P., „Rome I et le consommateur de produits financiers“, *European Journal of Consumer Law*, 2009, vyd. 4, s. 776 (s. 796).

77. Jana Petruřová tvrdí, že ačkoli je pojem „neprofesionální klient“ ve smyslu směrnice 2004/39 odlišný od pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, měla by platit domněnka, že neprofesionální klient je spotřebitelem. Společnost FIBO uznává, že J. Petruřová je neprofesionálním klientem, tvrdí však, že z toho nevyplývá, že musí být pokládána za spotřebitele.

78. Hned zkraje upřesňuji, že kvalifikace určité osoby jako profesionálního nebo neprofesionálního klienta má dopad na poskytovanou ochranu. Neprofesionálním klientům se dostává plné ochrany, zejména pokud jde o informace poskytované investičními podniky, zatímco v případě profesionálních klientů se vychází z toho, že potřebují jen omezenou ochranu⁴⁶.

79. V souladu s čl. 4 odst. 1 bodem 12 směrnice 2004/39 je neprofesionálním klientem „klient, který není profesionálním klientem“. Podle čl. 4 odst. 1 bodu 11 této směrnice je profesionálním klientem „klient, který splňuje kritéria stanovená v příloze II“ této směrnice.

80. Podle oddílu I přílohy II směrnice 2004/39⁴⁷ jsou následující klienti „považová[ni] za profesionální“: zaprvé subjekty, které musí mít pro činnost na finančních trzích povolení nebo podléhají regulaci, jako jsou úvěrové instituce, investiční podniky nebo pojišťovny, zadruhé velké podniky splňující dvě ze tří kritérií, jimiž jsou bilanční suma nad 20 milionů eur, čistý obrat nad 40 milionů eur a vlastní kapitál nad 2 miliony eur, zatřetí veřejnoprávní entity či instituce, jako jsou celostátní vlády nebo Světová banka, a začtvrté jiní institucionální investoři, jejichž hlavní činnost spočívá v investování do finančních nástrojů. Entity náležející do některé z těchto čtyř kategorií však mohou požádat o zacházení jako s neprofesionálním klientem.

81. V oddíle II přílohy II směrnice 2004/39⁴⁸ se stanoví, že s jinými klienty než těmi, kteří jsou uvedeni v jejím oddíle I, „může být na požádání zacházeno jako s profesionálními klienty“. Aby bylo s klientem zacházeno jako s profesionálním klientem, musí tento klient splňovat nejméně dvě z následujících tří kritérií: zaprvé musel v minulých čtyřech čtvrtletích provést 10 obchodů ve značném objemu za čtvrtletí, zadruhé jeho finanční portfolio musí přesahovat 500 000 eur a zatřetí musel pracovat ve finančním sektoru po dobu nejméně jednoho roku v profesionální pozici.

82. Mám za to, že neprofesionální klient ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 12 směrnice 2004/39 není nutně spotřebitelem ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia. Neplatí ani domněnka, že by neprofesionální klient byl spotřebitelem. V další části uvedu důvody, na jejichž základě jsem k tomuto závěru dospěl.

83. Zaprvé skutečnost, že směrnice 2004/39 – na rozdíl od jiné směrnice ve finančním odvětví, a sice směrnice 2002/65/ES o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku⁴⁹ – nepoužívá výraz „spotřebitel“, nasvědčuje tomu, že se pojmy „neprofesionální klient“ a „spotřebitel“ navzájem liší.

84. Zadruhé čl. 4 odst. 1 bod 12 směrnice 2004/39 nepožaduje, aby neprofesionálnímu klientovi byly investiční nebo doplňkové služby poskytovány pro účel netýkající se jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti. To znamená, jak poznamenává předkládající soud, že mu mohou být takové služby poskytovány pro účel týkající se jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, v kterémžto případě ho nelze považovat za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia.

46 – Viz zejména čl. 19 odst. 10 písm. c) směrnice 2004/39 a čl. 24 odst. 4 písm. b) a čl. 25 odst. 8 písm. c) směrnice 2014/65. Viz také Bonneau, T., Paillet, P., Rouaud, A.-C., Tehrani, A., a Vabres, R., *Droit financier*, LGDJ, 2017, bod 312 a násl.

47 – A podle oddílu I přílohy II směrnice 2014/65.

48 – A v oddíle II přílohy II směrnice 2014/65.

49 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES (Úř. věst. 2002, L 271, s. 16; Zvl. vyd. 06/04, s. 321).

85. Zatřetí se v případě spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia jedná o fyzickou, a nikoli právnickou osobu⁵⁰. Naproti tomu neprofesionálním klientem může být právnická osoba⁵¹. V souladu s čl. 4 odst. 1 bodem 10 směrnice 2004/39 je totiž „klientem“ „jakákoli fyzická *nebo* právnická osoba, které investiční podnik poskytuje investiční nebo doplňkové služby“⁵². Neprofesionálními klienty mohou být zejména entity, které nesplnily dva z oněch tří požadavků pro zacházení jako s profesionálním klientem podle oddílu II přílohy II směrnice 2004/39. Neprofesionálními klienty mohou být také profesionální klienti (tudíž entity)⁵³, kteří požádali o zacházení jako s neprofesionálním klientem podle oddílu I přílohy II směrnice 2004/39.

86. Začtvrté mají kvalifikace jako neprofesionální klient ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 12 směrnice 2004/39 a kvalifikace jako spotřebitel ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia odlišné cíle. Kvalifikace jako neprofesionální klient zajišťuje poskytnutí plné ochrany, zejména pokud jde o informace, které má investiční podnik klientovi poskytnout. Kvalifikace jako spotřebitel vede k použití pravidel soudní příslušnosti, která se odchyľují od čl. 4 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel Ia. Je pravda, že smyslem obou ustanovení je ochrana slabší strany, ať už se jedná o neprofesionálního klienta nebo o spotřebitele. Poznamenávám však, že směrnice 2004/39 má chránit všechny investory, tj. neprofesionální i profesionální⁵⁴. V bodě 86 odůvodnění směrnice 2014/65, kterou byla směrnice 2004/39 zrušena a nahrazena, se uvádí, že „je [...] vhodné zdůraznit, že zásady čestného, spravedlivého a profesionálního jednání a povinnost chovat se korektně, vyjadřovat se jasně a nepodávat klamné informace platí ve vztahu s *každým* zákazníkem“⁵⁵.

87. Proto je nerozhodné, že J. Petruchová – jak uvedl zástupce společnosti FIBO na jednání, aniž mu bylo oponováno – informovala společnost FIBO o své tříleté zkušenosti v dané oblasti a o svém postavení neprofesionálního klienta.

88. Závěrem konstatuji, že při určování, zda osoba, která se účastní obchodování na trhu FOREX, může být pokládána za spotřebitele ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia, je nerozhodné, zda je třeba tuto osobu považovat za neprofesionálního klienta ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 12 směrnice 2004/39.

IV. Závěry

89. S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby Soudní dvůr na otázku položenou Nejvyšším soudem (Česká republika) odpověděl následovně:

„Článek 17 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že osoba, která uzavře rozdílovou smlouvu, musí být pokládána za spotřebitele, pokud je tato smlouva uzavřena pro účel netýkající se její profesionální nebo podnikatelské činnosti. V tomto ohledu je nerozhodné, že tato osoba aktivně zadává vlastní příkazy na mezinárodním devizovém trhu, že rozdílové smlouvy nespádají do působnosti článku 6 nařízení

50 – I když čl. 17 odst. 1 nařízení Brusel Ia výslovně nestanoví, že spotřebitelem je fyzická osoba, vyplývá to z požadavku, že se toto ustanovení vztahuje pouze na konečného soukromého spotřebitele, který nejedná v rámci profesionální nebo podnikatelské činnosti (rozsudek ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, bod 32). V tomto ohledu viz Magnus a Mankowski (citováno v poznámce pod čarou 8 výše), s. 470–471.

51 – Viz Haentjens, M., a de Gioia-Carabellese, P., *European Banking and Financial Law*, Routledge, 2015 (s. 67).

52 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

53 – V tomto ohledu viz Gollier, J.-M., a Standaert, C., „La catégorisation des investisseurs sous MiFID II“, in De Meuleneere, I., Colaert, V., Kupers, W., a Pijcke, A. S. (vyd.), *MIFID II & MIFIR: Capital Selecta – Scope, Investor Protection, Market Regulation and Enforcement*, Intersentia and Anthemis, 2018, s. 59 (s. 75).

54 – Viz bod 31 odůvodnění směrnice 2004/39, bod 3 odůvodnění směrnice 2014/65 a rozsudky ze dne 12. listopadu 2014, Altmann a další (C-140/13, EU:C:2014:2362, bod 26), a ze dne 14. června 2017, Khorassani (C-678/15, EU:C:2017:451, bod 41). Viz také Gollier a Standaert (uvedeno v poznámce pod čarou 53 výše), s. 93.

55 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) nebo že je tato osoba neprofesionálním klientem ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 12 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS.“